

LAPS/51/2026, 28.5.2026

Lapsiasiavaltuutetun lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihuoltolain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Viite: VN/35729/2023

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991, LOS), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita.

Lapsiasiavaltuutettu arvioi hallituksen esitysluonnosta yleissopimuksen näkökulmasta.

Hallituksen esitysluonnoksen keskeinen sisältö

Esityksen tavoitteena on selkeyttää ja uudistaa sosiaalihuoltolakia hyvinvointialueen sosiaalihuollon keskeisenä sisältölakina siten, että ehdotetut muutokset ohjaisivat sosiaalihuollon toimintaa nykyistä vahvemmin oikea-aikaiseen tuen tarpeiden tunnistamiseen ja niihin vastaamiseen.

Esityksellä selkeytetään, yksinkertaistetaan ja joustavoitetaan sosiaalihuollon asiakasprosessia sekä osittain sosiaalipalveluja koskevaa sääntelyä. Tavoitteena on korostaa sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen roolia sosiaalihuollon ydintoimintana sekä varmistaa, että sosiaalityöntekijän ammattitaitoa ja osaamista kohdennettaisiin sellaisiin erityisosaamista vaativiin asiakastilanteisiin ja asiakkuuksiin, joissa osaamisesta on eniten hyötyä.

Muutokset edellyttävät sosiaalihuollon sisältöjohtamista ja sen vahvistamisella tavoitellaan sosiaalihuollon kokonaisvaltaista kehittämistä toiminnan laatu, asiakkaan etu ja asiakasturvallisuus huomioiden. Esityksellä pyritään lisäksi osaltaan parantamaan julkisen talouden kestävyyttä ja luomaan edellytyksiä velkaantumisen kasvun taittamiseen.

Yhteenveto lapsiasiavaltuutetun kannanotoista

- Sosiaalihuollon palvelu-uudistuksessa on huolehdittava lasten ja perheiden palvelujen turvaamisesta sekä heidän oikeusturvansa toteutumisesta.
- Esitysluonnoksen tavoitteet palvelurakenteen selkeyttämisestä, varhaisen tuen vahvistamisesta ja sosiaalihuollon roolin kehittämisestä ovat kannatettavia. Julkisen talouden heikko tilanne ja sosiaali- ja terveydenhuoltoon kohdistuvat merkittävät leikkaukset voivat johtaa siihen, että uudistusta tehdään ”säästöt edellä” ja tavoitteet asiakasprosessien selkeyttämisestä, yksinkertaistamisesta ja joustavoittamisesta jäävät toissijaisiksi tavoitteiksi.
- Esitysluonnoksen arviointia vaikeuttaa se, että esitysluonnoksen kanssa samaan aikaan lausuntokierroksella on lastensuojelun uudistamisen 2. vaihetta koskeva hallituksen esitysluonnos. Esitysluonnokset muodostavat kiinteän kokonaisuuden lasten ja lapsiperheiden tuen ja palvelujen kannalta, joten niitä tulee arvioida myös kokonaisuutena. Lisäksi on otettava huomioon toukokuussa hyväksytty lastensuojelulainsäädännön uudistuksen 1. vaihe.
- Lapsiasiavaltuutettu kannattaa esitystä sosiaalihuollosta vastaavasta viranhaltijasta. On perusteltua, että hyvinvointialueella olisi sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija vastaavalla tavalla kuin terveydenhuollossa on vastaava lääkäri.
- Lapsiasiavaltuutettu pitää ehdotuksia hallinnollisen työn keventämisestä ja kirjaamisen vähentämisestä lähtökohtaisesti hyvänä. Uudistuksissa on kuitenkin kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että ne eivät saa vaarantaa asiakkaiden tai työntekijöiden oikeusturvan toteutumista.
- Lapsiasiavaltuutettu kannattaa ehdotuksia, joilla sujuvoitetaan sosiaalihuollon asioiden käsittelyn alkuvaihetta. Prosessin alkuvaiheeseen tulee panostaa, jotta asiakkaiden avuntarpeeseen vastataan mahdollisimman oikea-aikaisesti ja asiakkaiden tuen tarvetta, ei palveluvalikoimaa, painottaen.
- Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että sosiaalihuoltolakiin siirretty lastensuojeluilmoitusta koskeva sääntely ohjaa edelleen ajatusta siihen suuntaan, että ilmoituksen yhteydessä tulee arvioida ilmoitustyyppiä. Jos aidosti tavoitellaan ilmoitusprosessin yhdenmukaisuutta ja sujuvoittamista, vaatisi se sääntelyn selkeämpää tukea.

- Lapsiasiavaltuutettu kannattaa sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen roolin vahvistamista. Lapsiasiavaltuutettu painottaa, että asiakkaiden tulee kuitenkin edelleen saada tarvittaessa tarpeidensa mukaisia sosiaalipalveluja eikä julkisen talouden säästöpainne saa johtaa siihen, että sosiaalihuolto supistuu ainoastaan ammatilliseksi asiantuntijatyöksi.
- Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että erityisen tuen tarpeessa olevalla lapsella olisi aina omatyöntekijä, joka olisi koulutukseltaan sosiaalityöntekijä, ja että lapsen kohdalla tehtäisiin aina asiakassuunnitelma. Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että mitoitukset eivät saa johtaa siihen, että lapsi joutuu jonottamaan pääsyä tarpeen mukaisten palvelujen piiriin.
- Esitysluonnoksessa asiakasmaksuihin ehdotettujen muutosten vaikutuksia asiakkaisiin ei käsitellä lainkaan. Puute tulee korjata. Asiakasmaksukorotuksia olisi tärkeää tarkastella paitsi nyt käsillä olevan muutosehdotuksen näkökulmasta myös kokonaisuutena eri tilanteissa olevien lasten ja lapsiperheiden kannalta.
- Lapsiasiavaltuutettu pitää perhetyön, tehostetun perhetyön ja kotiin tehtävän perhekuntoutuksen yhdistämistä lähtökohtaisesti kannatettavana asiana. Yhtenäinen palvelurakenne vähentää kyseisten palvelujen päällekkäisyyttä.
- Lapsiasiavaltuutettu kannattaa taloudellisen tuen maksamista. Taloudellisen tuen suhde toimentulotukeen jää esitysluonnoksessa epäselväksi ja vaatii täsmentämistä.
- Lapsiasiavaltuutettu ei kannata kasvatus- ja perheneuvonnan liittämistä uuteen lapsiperhepalveluun. Kasvatus- ja perheneuvonta tulee säilyttää itsenäisenä laissa säädettyinä palvelunaan, jotta se toteutuu kaikkialla yhdenvertaisesti.
- Lapsiasiavaltuutettu kannattaa ehdotusta lastenvalvojan työnkuvan täsmentämisestä. Lastenvalvoja tulee olla riittävästi ja eroauttamisen palvelujen oikea-aikaiseen saatavuuteen tulee kiinnittää erityistä huomioita.
- Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, että esitysluonnos on selkeästi jännitteinen tavoitteidensa ja arvioitujen vaikutustensa suhteen. Samalla kun korostetaan ennaltaehkäisevien ja matalan kynnyksen palvelujen merkitystä ”yhteiskunnan

turvaverkkona”, todetaan esitettyjen muutosten voivan heikentää juuri näiden palvelujen saatavuutta ja toteutumista.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Samanaikaiset lakimuutokset vaikeuttavat esitysluonnoksen arviointia

Lapsiasiavaltuutettu kiinnittää huomiota siihen, että ko. esitysluonnoksen kanssa samaan aikaan valmistellaan lastensuojelulain (417/2007) uudistamisen 2. vaihetta. Uudistuksen 2. vaihetta koskevassa esitysluonnoksessa ehdotetaan uuden lain (laki lapsen erityisestä suojelemisesta) säätämistä ja nykyisen lastensuojelulain kumoamista. Esitysluonnokset muodostavat kiinteän kokonaisuuden lasten ja lapsiperheiden tuen ja palvelujen kannalta, joten niitä tulisi myös arvioida kokonaisuutena.

Lastensuojelulain uudistuksen 1. vaihetta koskeva hallituksen esitys (HE 149/2026 vp) hyväksyttiin eduskunnassa 20.5.2026. Sosiaali- ja terveysvaliokunta antoi esityksestä laajan mietinnön (StVM 4/2026 vp) perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 56/2025 vp). Mietintö sisältää monia valiokunnan tekemiä muutoksia ja tarkennuksia sekä esityksen perusteluihin että säännöksiin. Koska nyt käsillä olevassa esitysluonnoksessa ehdotetun uuden lain on tarkoitus korvata nykyinen lastensuojelulaki ja uuteen lakiin sisältyisi suurelta osin lastensuojelulain säännökset, on nyt lausuttavana olevassa kokonaisuudessa huomioitava jo hyväksytty hallituksen esitys ja siihen annetut eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö ja perustuslakivaliokunnan lausunto. Kokonaisuuden arviointi on siten varsin haastavaa pelkästään mainittujen muutosesitysten osalta. Sosiaalihuoltolain muutoksia ei voi arvioida irrallaan lastensuojelulain muutoksista.

Kiinnitämme lisäksi huomiota seuraavaan yksittäiseen havaintoon. Eduskunnan käsiteltävänä on parhaillaan sosiaalihuoltolain muutosta koskeva hallituksen esitys (HE 113/2025 vp), jossa ehdotetaan otettavaksi käyttöön aiemmin sosiaalihuoltolaista kumottu 47 §. Tässä esityksessä ko. pykälässä ehdotetaan säädettäväksi teknologisista ratkaisuista sosiaalihuollon palveluissa. Nyt käsillä olevassa esitysluonnoksessa sen sijaan samaisessa 47 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi sosiaalihuollon vastaavasta viranhaltijasta.

Kyseiset päällekkäiset lainvalmistelut sekä lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilölain ja työ- ja elinkeinoministeriössä valmisteilla oleva kuntouttavan työtoiminnan lakkauttamista koskevat lainvalmistelut on mainittu esitysluonnoksen

kohdassa 9.1. Esityksen riippuvuus muista esityksistä. Kohdassa todetaan, että kyseiset esitykset tulee yhteensovittaa nyt käsillä olevaan esitykseen, mutta mitään tarkempaa suunnitelmaa, miten se tehdään, ei ole esitetty.

Lapsiasiavaltuutettu tiedostaa lainvalmistelun aikataululliset haasteet, mutta pitää huolestuttavana sitä, että näinkin keskeistä ja voimakkaasti ihmisten perus- ja ihmisoikeuksiin puuttuvaa lainsäädäntöä valmistellaan päällekkäin ja limittäin. Kokonaiskuvan muodostaminen kiinteästi toisiinsa liittyvistä esityksistä on vaikeaa ja erilaiset epätarkkuudet, päällekkäisyydet ja aukkopaidat jäävät helposti huomaamatta. Tämä vaikeuttaa huomattavasti niin lainvalmistelijoiden kuin lausunnonantajienkin työtä. Suurin huolemme kohdistuu lopputulokseen: syntykö lainvalmistelussa toimivaa, asiakkaiden ja työntekijöiden hyvinvointia ja oikeusturvaa vahvistavaa lainsäädäntöä.

Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, että meillä ei tässä vaiheessa ole ollut mahdollisuutta arvioida kattavasti lastensuojelulain uudistuksen 2. vaiheen hallituksen esitysluonnosta suhteessa nyt käsillä olevaan sosiaalihuoltolain esitysluonnokseen. Lausumme erikseen lastensuojelulain uudistuksen hallituksen esitysluonnoksesta. Korostamme, että molempien esitysluonnosten jatkovalmistelussa on välttämätöntä tehdä kiinteää yhteistyötä, jotta asetetut tavoitteet muun muassa palvelurakenteen selkeyttämisestä ja varhaisen tuen vahvistamisesta tosiasiallisesti saavutettaisiin.

Kommentit muutosehdotuksista

Sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija

Esitysluonnoksessa ehdotetaan säännöstä (47 §) sosiaalihuollosta vastaavasta viranhaltijasta. Sosiaalihuollosta vastaavan viranhaltijan tehtävänä olisi vastata sosiaalihuollon toimintakokonaisuuden lainmukaisuudesta, laadusta ja häiriötilanteisiin varautumisesta sekä johtaa ja ohjata sosiaalihuollon sisällöllistä kehittämistä.

Lapsiasiavaltuutettu kannattaa esitystä sosiaalihuollosta vastaavasta viranhaltijasta. On perusteltua, että hyvinvointialueella olisi sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija vastaavalla tavalla kuin terveydenhuollossa on vastaava lääkäri (terveydenhuoltolaki 1326/2010, 57 §). Sosiaalihuolto muodostaa kustannuksiltaan lähes puolet hyvinvointialueen sote-palveluista¹, joten sen kehittämiseen ja johtamiseen terveydenhuollon rinnalla tulee panostaa. Erityisesti on kehitettävä sosiaalihuollon palvelujen vaikuttavuuden arviointia. Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä tehtävänä myös velvoitetta edistää yhdessä

terveydenhuollon vastaavan lääkärin kanssa sosiaali- ja terveydenhuollon integraatiota hyvinvointialueella sekä muuta yhteistyön kehittämistä.

Sosiaalihuollon asiakasprosessin muutokset

Kirjaaminen ja hallinnollinen työ

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että hallinnollista työtä kevennetään ja ammattihenkilöiden kirjaamiseen käyttämää työaikaa vähennetään. Näin kohdennettaisiin sosiaalihuollon ammattihenkilöiden työtä yhä enemmän asiakkaan oikea-aikaiseen tukemiseen.

Lapsiasiavaltuutettu pitää kyseisiä ehdotuksia lähtökohtaisesti hyvinä. Kirjaamista ja hallinnollista työtä koskevissa uudistuksissa on kuitenkin kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että kirjaamisen tai hallinnollisen työn vähentäminen ei saa vaarantaa asiakkaiden ja työntekijöiden oikeusturvan toteutumista. Riski tähän voi kasvaa, kun palvelujärjestelmään kohdistuu suuria säästötavoitteita. Lisäksi on hyödynnettävä jo tehty työ sosiaalihuollon kirjaamisen kehittämisessä sekä sosiaalihuollon palveluntuottajien siirtymisessä Kantapalvelujen käyttäjiksi.

Neuvonta ja ohjaus sekä tuen tarpeen arviointi

Esitysluonnoksessa ehdotetaan uutta sääntelyä, jotta asiakas voisi saada viipymättä yhteyden sosiaalihuoltoon neuvonnan ja ohjauksen saamiseksi. Muutoksen tarkoituksena on sujuvoittaa sosiaalihuollon asioiden käsittelyn alkuvaihetta. Lisäksi ehdotetaan, että henkilöllä olisi oikeus henkilökohtaiseen keskusteluun tarkoituksenmukaisen sosiaalihuollon ammattihenkilön kanssa viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä sosiaalihuoltoasian vireilletulosta.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että palvelutarpeen arvioinnista käsitteenä luovuttaisiin ja siirryttäisiin käyttämään käsitettä tuen tarpeen arviointi. Muutoksen tarkoituksena olisi korostaa sosiaalihuollon kokonaisvaltaista tukea palvelukeskeisyyden sijaan. Tuen tarpeen arvioiminen toteutettaisiin neuvonnan ja ohjauksen tai seitsemän arkipäivän kuluessa järjestettävän henkilökohtaisen keskustelun taikka tarvittaessa sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen yhteydessä. Sosiaalihuollon asiakkuus alkaisi, kun asian vireilletulon perusteella aloitetaan tuen tarpeen arvioiminen.

Lapsiasiavaltuutettu pitää ehdotettuja muutoksia lähtökohtaisesti kannatettavina. Prosessin alkuvaiheeseen tulee panostaa, jotta asiakkaiden avuntarpeeseen vastataan

mahdollisimman oikea-aikaisesti ja asiakkaiden tuen tarvetta, ei palveluvalikoimaa, painottaen. Työntekijöiden riittävyteen ja osaamiseen esimerkiksi päihde- ja mielenterveysasioissa tulee kiinnittää alusta jo alkaen erityistä huomioita.

Lapsiasiavaltuutettu kiinnittää huomiota asiakkaan oikeusturvaan silloin, kun tuen tarpeen arviointia ei käynnistetä. Neuvonnasta ja ohjauksesta ei vielä tehdä hallintopäätöstä, joten ennen tuen tarpeen arvioinnin aloittamista asiakkaalla ei ole mahdollisuutta valittaa päätöksestä. Esitysluonnoksen kohdassa 5.1.1.3 Sosiaalityöstä ja sosiaaliohjauksesta säätämisen vaihtoehdot käsitellään asiaa lyhyesti ja todetaan muun muassa, että sosiaalityöstä ja sosiaaliohjauksesta ei nykyisinkään läheskään aina tehdä hallintopäätöstä, koska se on koettu epätarkoituksenmukaiseksi kohdassa mainituista syistä. Ko. kuvauksesta ei käy ilmi, onko valmistelussa arvioitu mahdollisuutta antaa valituskelpoinen päätös tilanteessa (esimerkiksi ko. sosiaalihuoltoon yhteydessä olevan henkilön pyynnöstä), jossa tuen tarpeen arviointia ei käynnistetä ja asiakkuutta ei aloiteta. Lapsiasiavaltuutettu painottaa, että saamaansa neuvontaan ja ohjaukseen tai sen puutteeseen tyytymättömällä asiakkaalla tulee olla tieto käytettävissään olevista oikeusturvakeinostaan, kuten muistutuksen tekemisestä tai mahdollisuudesta olla yhteydessä toimintayksikön johtajaan. Nyt tehtävät muutokset, joiden tavoitteena on vähentää hallinnollista työtä ja kirjaamisvaatimuksia, korostavat ylipäätään tarvetta selkeään ja saavutettavaan tiedottamiseen oikeusturvakeinoista sekä vaatimusta oikeusturvaa toteuttavien prosessien nopeudesta ja sujuvuudesta.

Sosiaalihuoltoon tehtävät ilmoitukset

Hallituksen esitysluonnoksessa esitetään, että lastensuojeluilmoitusta ja ennakollista lastensuojeluilmoitusta koskeva sääntely siirrettäisiin sosiaalihuoltolakiin.

Esitysluonnoksen mukaan siirron myötä muuttuisi se, miten lastensuojeluasia tulee vireille ja miten ko. ilmoituksia käsiteltäisiin. Ilmoitusvelvollisuuden sisältö ja lastensuojelutarpeen arviointi säilyisi ennallaan.

Sosiaalihuoltolaissa ehdotetaan säädettäväksi sosiaalihuoltoon tehtävästä ilmoituksesta (35 §), sosiaalihuoltoon tehtävästä lastensuojeluilmoituksesta ja ennakollisesta lastensuojeluilmoituksesta (35 a §) ja poliisille tehtävästä ilmoituksesta lapsen kohdistuneesta rikoksesta (35 b §). Kaksi jälkimmäistä säännöstä vastaa keskeiseltä sisällöltään voimassa olevan lastensuojelulain säännöksiä 25 § ja 25 c §.

Muutoksen tarkoituksena on, että kaikki lapsia koskevat ilmoitukset käsiteltäisiin yhdenmukaisesti sosiaalihuoltolain mukaisina vireilletuloina. Sosiaalihuollon asiakkuus alkaa, kun tuen tarpeen arviointi käynnistetään. Lastensuojelun asiakkuus alkaisi jatkossa vain niille, joilla arvioidaan olevan lastensuojelulain mukainen tuen tarve.

Muutettavan sosiaalihuoltolain 35 § perusteluissa todetaan seuraavasti: "[m]uutoksella tavoitellaan ilmoituskäytäntöjen systematisointia, yhdenmukaistamista ja selkeyttämistä. Erityisesti ilmoittajatahon näkökulmasta olisi tarkoituksenmukaista, että sosiaalihuoltoon tehtävän ilmoituksen yhteydessä ei tarvitsisi asiasisällön lisäksi arvioida sitä, mikä ilmoitustyyppi tulisi kyseeseen, vaan ilmoituksia koskeva kokonaisuus olisi mahdollisimman johdonmukainen ja selkeä". Ilmoitusvelvollisiin tahoihin ehdotetaan lisättäväksi tahoja, joilla voimassa olevan sääntelyn perusteella on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus laissa säädetyissä tilanteissa. Osa näistä ilmoitusvelvollisista on jätetty 35 a §:ään. Tätä jakoa ei kuitenkaan perustella esitysluonnoksessa.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että sääntely ohjaa edelleenkin ajatusta siihen suuntaan, että ilmoituksen yhteydessä tulee arvioida ilmoitustyyppiä. Sääntely ohjaa myös ajattelemaan, että ilmoittajan tulee tehdä alustava arvio myös ilmoituksen kohteena olevan lapsen lastensuojelun tarpeesta, vaikka ehdotetussa sääntelyssä toki mainitaankin sekä lapsen tuen tarpeen että lastensuojelutarpeen selvittäminen (1 momentti). Ehdotetun sääntelyn perusteella voisi olettaa, että sosiaalihuoltoon tehtävälle ilmoitukselle ja lastensuojeluilmoitukselle olisi esimerkiksi verkossa erilliset lomakkeet. On mahdollista, huolimatta siitä, että kaikki ilmoitukset tehdään jatkossa sosiaalihuoltoon, sääntely ohjaisi edelleenkin käsittelemään lastensuojeluilmoitukset ja muut ilmoitukset eri prosesseissa. Tähänkin asti on todennäköisesti ollut hyvinvointialuekohtaisia (ja aiemmin kuntakohtaisia) eroja siinä, kuka käsittelee lastensuojeluilmoitukset. Pienimmillä alueilla ei erillistä lastensuojeluyksikköä ole välttämättä aina edes ole ollut.

Jos aidosti tavoitellaan ilmoitusprosessin yhdenmukaisuutta ja sujuvoittamista, vaatisi se sääntelyn selkeämpää tukea. Näkemyksemme mukaan nyt ehdotettu sääntelyratkaisu vain siirtää lastensuojelulain pykälät sosiaalihuoltolain puolelle, eikä tässä kohdin ole tosiasiallisesti pohdittu riittävästi sääntelyn ja sen pohjalta määriteltävien prosessien kehittämistä. Ehdotettu sääntely ja esitysluonnoksen lapsivaikutusten arvioinnissa oleva kuvaus ilmoitusmenettelyn muutoksen vaikutuksista (s. 153) eivät tue toisiaan kovinkaan hyvin. Kun sääntely pysyy pääosin ennallaan, voi tosiasiallinen käytännön toiminnan

kehittäminen ja tehostaminen olla hyvin vaikeaa, vaikka sääntely onkin kerätty samaan säädökseen.

Yksinkertaisimmillaan prosessin tulisi nähdäksemme edetä siten, että kaikki ilmoitukset tehdään "samalle luukulle", sen jälkeen käynnistyy tarvittaessa tuen tarpeen arviointi ja sosiaalihuollon asiakkuus tulee vireille. Jos tuen tarpeen arvioinnin perusteella todetaan tarve lastensuojelun tarpeen arvioinnille, se käynnistetään ja lastensuojelun asiakkuus tulee vireille (ja mahdollisesti sosiaalihuollon asiakkuus päätetään). Ennen lapsen syntymää tehtävän ilmoituksen perusteella tuen tarve arvioitaisiin tarvittaessa ja sosiaalihuollon asiakkuus alkaisi. Nykyiselläänkin ennakollinen lastensuojeluilmoitus johtaa tarvittaessa sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointiin ja lastensuojelun asiakkuus voi tulla vireille vasta lapsen synnyttyä. Sääntelyn tulisi olla mahdollisimman selkeää ja prosessia tukevaa.

Lapsiasiavaltuutettu kiinnittää huomioita tässä kohdin lisäksi sosiaalihuoltolakiin ehdotettavaan määritelmään erityistä tukea tarvitsevasta lapsesta (5 a § 3 momentti). Määritelmän mukaan erityistä tukea tarvitsevalla lapsella tarkoitetaan lasta, jonka kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai joka itse käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään taikka joka on erityisen tuen tarpeessa 1 momentissa mainituista syistä. Ensimmäisessä momentissa luetellaan psyykkiset, kognitiiviset tai sosiaalisen toimintakyvyn rajoitteet sekä suojelutarve. Määritelmä näyttäisi vastaavan 35 a §:ssä hieman eri sanoin ilmaistua määritelmää lapsesta, josta on tehtävä lastensuojeluilmoitus: "---lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttävät ---".

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että olisi syytä arvioida olisiko mahdollista hyödyntää 5 a §:n määritelmää myös sosiaalihuoltoon tehtäviä ilmoituksia koskevissa säännöksissä ja siten osaltaan selkeyttää ja yhdenmukaistaa sääntelyä ja sosiaalihuollon prosesseja.

Sosiaalihuollon ammatillinen asiantuntijatyö

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että sosiaalityöstä ja sosiaaliohjauksesta säädetään sosiaalihuollon ammatillisena asiantuntijatyönä, jonka määriteltäisiin olevan (s.221) "suunnitelmallista ja muutokseen tähtäävää asiakas- ja asiantuntijatyötä, jonka tarkempi toteuttamistapa ja sisältö määräytyisivät kunkin asiakkaan tarpeiden ja tilanteen perusteella". Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus eivät enää olisi palveluja, eikä niiden myöntämisestä tehtäisi hallintopäätöstä. Lisäksi ehdotetaan, että sosiaalityö ja sosiaaliohjaus olisi ensisijaista suhteessa sosiaalipalveluihin, jos sosiaalityö ja sosiaaliohjaus

olisivat asiakkaan tuen tarpeisiin vastaamiseksi sopivia ja riittäviä. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi sosiaalityöntekijän erityisistä tehtävistä. Ehdotuksella täsmennettäisiin niitä sosiaalihuollon asiakastilanteita ja asiakkuuksia, joissa sosiaalityöntekijän erityinen osaaminen olisi tarpeellisinta.

Lapsiasiavaltuutettu pitää ehdotuksia sosiaalityön ja sosiaalihojauksen roolin vahvistamisesta kannatettavina. Lapsiasiavaltuutettu painottaa, että asiakkaiden tulee kuitenkin edelleen saada tarvittaessa tarpeidensa mukaisia sosiaalipalveluja, eikä julkisen talouden säästöpainne saa johtaa siihen, että sosiaalihuolto supistuu ainoastaan ammatilliseksi asiantuntijatyöksi. Lisäksi jo sosiaalityöntekijöiden ja muiden sosiaalihuollon ammattihenkilöiden koulutuksessa tulee vahvistaa osaamista muun muassa erilaisten asiakasryhmien kanssa työskentelyyn, erilaisten menetelmien käyttöön ja vuorovaikutukseen. Osaamista tulee vahvistaa myös jo työelämässä olevien ammatillista asiantuntijatyötä tekevien keskuudessa, ja osaamisen vahvistamisen tulee olla jatkuvaa.

Erityisen tuen tarpeessa oleva lapsi, omatyöntekijä ja asiakasmitoitus

Esitysluonnoksessa esitetään tarkennettavaksi erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen käsitettä. Erityistä tukea tarvitsevalla lapsella tarkoitettaisiin lasta, jonka kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä, tai joka itse käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään. Määritelmän mukaan lapsi voisi olla aikuisen tavoin erityisen tuen tarpeessa myös silloin, kun palvelujen saaminen ja käyttäminen voisi ilman tukea vaarantaa lapsen psyykkisen, kognitiivisen tai sosiaalisen toimintakyvyn rajoitteen taikka erityisen suojelutarpeen vuoksi. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että voimassa olevan lastensuojelunlain mukaisten avohuollon palvelujen asiakkaina olevia lapsia siirtyisi sosiaalihuoltolain mukaisesti järjestettävien palvelujen asiakkaiksi.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan täsmennettäväksi omatyöntekijän tehtäviä ja omatyöntekijän roolia asiakkaan sosiaalihuollon järjestämisessä ja toteuttamisessa. Asiakkaalle nimettäisiin omatyöntekijä, jos se on asiakkaan tuen tarpeisiin vastaamiseksi tarpeellista. Näin omatyöntekijän tukea kohdennettaisiin juuri niille asiakkaille, jotka siitä eniten hyötyvät. Kuitenkin erityisen tuen tarpeessa olevalle asiakkaalle tulisi jatkossakin aina laatia asiakassuunnitelma ja nimetä omatyöntekijä, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta tai asiakkaan tuen tarve ole tilapäinen. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi erityistä tukea tarvitsevan lapsen omatyöntekijän tai hänen kanssaan asiakastyötä tekevän ammattihenkilön asiakasmitoituksesta. Sääntelyä sovellettaisiin vain sosiaalityöntekijöihin.

Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että erityisen tuen tarpeessa olevalla lapsella olisi aina omatyöntekijä, joka olisi koulutukseltaan sosiaalityöntekijä, ja että lapsen kohdalla tehtäisiin aina asiakassuunnitelma. Vaadittavasta koulutuksesta säädettäisiin kuten voimassa olevassa laissa (42.3 §). Huomautuksena tässä kohdin toteamme, että esitysluonnoksen s. 211 viitataan virheellisesti 40.3 §:ään. Samoin ammattihenkilöä koskevat mitoitukset ovat tärkeitä. Tosin mitoitukset voivat olla käytännön työn kannalta monimutkaisia silloin, kun työntekijällä on sekä sosiaalihuoltolain että lastensuojelulain mukaisia asiakkaita. Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että mitoitukset eivät saa johtaa siihen, että lapsi joutuu jonottamaan pääsyä tarpeen mukaisten palvelujen piiriin. Siten mahdollisuus ylittää tilapäisesti mitoitukset on kannatettava. Korostamme, viitaten esitysluonnoksessakin todettuihin riskeihin (s. 156), että tilapäinen ylitys ei saa olla keino hoitaa resurssipulaa, se ei saa muuttua pysyväksi eikä sitä saa käyttää keinona muutoinkaan kiertää mitoitusta.

Asiakasmaksut

Esitysluonnoksessa ehdotetaan korotuksia asiakasmaksuihin, mutta korottamista ei ole juurikaan perusteltu esitysluonnoksessa. Kohdassa 4.2.3.37 todetaan vain niistä hyvinvointialueille aiheutuvat (lisä)työ, mutta vaikutuksia sosiaalihuollon asiakkaisiin ei käsitellä lainkaan. Tämä puute tulee korjata.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuihin on tehty useampia korotuksia tällä hallituskaudella. Lapsiasiavaltuutettu toistaa aiemmin esittämänsä huomautuksen, että maksukorotuksia olisi tärkeää tarkastella, paitsi nyt käsillä olevan muutosehdotuksen näkökulmasta, myös kokonaisuutena eri tilanteissa olevien lasten ja lapsiperheiden kannalta. Vain näin voidaan arvioida, otetaanko päätöksenteossa lapsen etu huomioon riittävässä määrin ja toteutuuko se lapsen oikeuksien yleissopimuksen edellyttämällä tavalla.²

Sosiaalipalvelut

Uusi lapsiperhepalvelu

Esitysluonnoksessa ehdotetaan sosiaalihuoltolain lapsiperheitä koskevien palvelujen uudistamista kokoamalla voimassa olevan lain 18 §:n mukainen perhetyö, 29 §:n mukainen kasvatus- ja perheneuvonta sekä lastensuojelulain 36 §:n mukainen tehostettu perhetyö ja kotiin vietävän tai ryhmämuotoisen perhekuntoutuksen muodot uudeksi lapsiperhepalveluksi. Uuteen lapsiperhepalveluun ehdotetaan sisällytettäväksi myös

mahdollisuus taloudellisen tuen maksamiseen erityisen tuen tarpeessa olevalle lapselle. Muutoksen tarkoituksena olisi purkaa päällekkäisiä palvelurakenteita ja mahdollistaa asiakkaan saama riittävä tuki joustavasti, ilman että hänen asiakkuutensa täytyy siirtää toiseen palveluun tai toisen lainsäädännön mukaiseen palveluun.

Lapsiasiavaltuutettu pitää perhetyön, tehostetun perhetyön ja kotiin vietävän perhekuntoutuksen yhdistämistä lähtökohtaisesti kannatettavana asiana. Yhtenäinen palvelurakenne vähentää kyseisten palvelujen päällekkäisyyttä.

Lapsiasiavaltuutettu kannattaa myös taloudellisen tuen maksamista. Taloudellisen tuen suhde toimentulotukeen jää esitysluonnoksessa kuitenkin epäselväksi ja vaatii täsmentämistä.

Lapsiasiavaltuutettu ei kannata kasvatus- ja perheneuvonnan liittämistä uuteen lapsiperhepalveluun. Kasvatus- ja perheneuvonta tulee säilyttää itsenäisenä laissa säädettyinä palvelunaan, jotta se toteutuisi kaikkialla yhdenvertaisesti.

Ennaltaehkäisevyyttä painotetaan esitysluonnoksessa läpileikkaavasti, mikä on ehdottomasti myönteistä. Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että palvelusta käytettävä nimi on jokseenkin toissijaista, kunhan palveluja on saatavilla. Esitysluonnoksen ehdotuksilla ei lapsiasiavaltuutetun käsityksen mukaan varsinaisesti tähdätä tiettyjen palvelumuotojen lakkauttamiseen, mutta toisaalta palvelujen, kuten kasvatus- ja perheneuvonnan, järjestämisvelvoitteen poistaminen laista sisältää merkittäviä riskejä sille, miten ja missä laajuudessa palveluja jatkossa järjestetään.

Uuteen lapsiperhepalveluun liittyy muun muassa yhdenvertaisuuteen sekä julkisen talouden säästöpaineesiin liittyviä riskejä. Lapsiasiavaltuutetun huolena on, että julkisen talouden heikko tilanne ja sosiaali- ja terveydenhuoltoon kohdistetut merkittävät leikkaukset johtavat siihen, että sosiaalihuollon palveluja ja myös uutta lapsiperhepalvelua koskevaa uudistusta tehdään ”säästöt edellä” ja tavoitteet asiakasprosessien selkeyttämisestä, yksinkertaistamisesta ja joustavoittamisesta jäävät toissijaisiksi tavoitteiksi. Lisäksi lapsiasiavaltuutetun huolena on mahdollinen alueellisen eriarvoisuuden kasvu. Uudistus lisää hyvinvointialueiden vapautta päättää, miten palvelut käytännössä järjestetään ja miten supistuva hyvinvointialueiden rahoitus kohdennetaan palvelujärjestelmän sisällä.

Lapsiasiavaltuutettu viittaa tässä kohdin YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen, jonka 18 artiklan mukaan vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä ja sopimusvaltion tehtävänä on tukea vanhempia tässä tehtävässä. Yleissopimuksen 24 artiklan mukaan lapsella on oikeus nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta. Täyttääkseen artiklasta johtuvat velvoitteensa sopimusvaltioiden on ryhdyttävä toimiin muun muassa ehkäisevän terveydenhuollon, vanhempainohjauksen sekä perhekasvatuksen- ja palvelujen kehittämiseksi.

YK:n lapsen oikeuksien komitea on painottanut vanhempien keskeistä roolia etenkin pienempien lasten hyvinvoinnissa: usein juuri vanhemmat tekevät ensimmäiset huomiot lapsen vointiin liittyvistä muutoksista ja reagoivat niihin. Lisäksi vanhemmat suojelevat lapsia riskikäyttäytymiseltä, edistävät tervettä kehitystä ja vaikuttavat lasten sosiaalistumiseen. Komitea on todennut, että ”valtioiden tulisi ottaa käyttöön näyttöön perustuvia toimenpiteitä tukeakseen hyvää vanhemmuutta järjestämällä esimerkiksi koulutusta vanhemmuustaidoista, tukiryhmiä ja perheneuvontaa erityisesti perheille, jotka ovat kohdanneet lasten terveyteen liittyviä ja muita sosiaalisia haasteita”.³

YK:n lapsen oikeuksien komitea on johdonmukaisesti painottanut perheneuvontapalvelujen saatavuutta ja ennaltaehkäisevää luonnetta. Tämä käy ilmi komitean suosituksissa vahvistaa esimerkiksi perheneuvonnan keinoin niiden lasten palveluja, joilla on riski joutua eroon perheestään.⁴ Myös viimeisimmässä Suomea koskevissa loppupäätelmissään komitea on suositellut, että Suomi tehostaa perheille annettavaa tukea ja tarjoaa perheneuvontaa.⁵ Lisäksi komitean ratkaisukäytännössä on painotettu, että valtion on ensisijaisesti tarjottava vanhemmille tukea heidän vastuidensa hoitamiseen ja vahvistaa perheen kykyä huolehtia lapsesta.⁶

Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, että esitysluonnoksessa tunnistetaan mahdollisia kielteisiä vaikutuksia kasvatus- ja perheneuvontaa koskevan sääntelyn kumoamisella (s. 167). Esityksessä siis samalla sekä korostetaan ennaltaehkäisevien palveluiden merkitystä että todetaan organisointitavan muutosten voivan heikentää vanhemmuuden tukemiseen liittyvien palvelujen saatavuutta ja niiden järjestämistä matalan kynnyksen periaatteella. Toisaalta esitysluonnoksessa taas todetaan, että ”kun palvelut ovat lähellä ja kynnyks hakea apua on matala, ne toimivat yhteiskunnan turvaverkkona, joka ehkäisee epäjärjestyä ja inhimillistä hätää” (s. 170). Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että esitysluonnos on tältä osin selkeästi jännitteinen tavoitteidensa ja arvioitujen vaikutustensa suhteen. Samalla kun

korostetaan ennaltaehkäisevien ja matalan kynnyksen palvelujen merkitystä ”yhteiskunnan turvaverkkona”, todetaan esitettyjen muutosten voivan heikentää juuri näiden palvelujen saatavuutta ja toteutumista.

Mikäli ennaltaehkäisevien palvelujen järjestämisvastuu, sisältö tai saavutettavuus jää jatkossa liian väljästi määritellyksi, on olemassa merkittävä riski, että tuki painottuu korjaaviin palveluihin vasta ongelmien kärjistyttyä. Ennaltaehkäisevien palvelujen jatkuvuus, yhdenvertainen saatavuus ja matalan kynnyksen toteutuminen on turvattava myös uudessa sääntelyssä riittävän selkeällä ja sitovalla tavalla. Esitysluonnoksessa kyllä painotetaan vahvaa toimeenpanon tukea (s. 172), mutta lapsiasiavaltuutettu suhtautuu hyvin kriittisesti esitysluonnoksen muutosehdotuksiin, joiden vaikutukset lasten ja perheiden yhdenvertaiseen palvelujen saamiseen ovat epäselvät. Jatkovalmistelussa on selkeästi tuotava esiin, miten pääsy matalan kynnyksen perheneuvontapalveluihin aiotaan käytännössä turvata.

On myönteistä, että palvelut pyritään järjestämään tuen tarpeen mukaan ja joustavasti. Lapsiasiavaltuutetulle jää kuitenkin esitysluonnoksen perusteella epäselväksi, mikä siinä mainittu palvelujen vähimmäistaso (s. 167) esimerkiksi ehdotetun lapsiperhepalvelun (18 §) osalta on. Hyvinvointialueilla on oltava tiedossa, minkä sisältöistä palvelujen järjestämistä niiltä vähintään odotetaan. Vähimmäistason selkeä määrittely on myös lasten yhdenvertaisuuden kannalta tärkeää.

Perheoikeudelliset palvelut

Esitysluonnoksessa ehdotetaan lastenvalvojan työnkuvan täsmentämistä siten, että tehtävät koottaisiin yhteen pykälään. Lisäksi korostettaisiin lastenvalvojan velvollisuutta turvata lapsen edun toteutumista.

Lapsiasiavaltuutettu kannattaa ehdotusta lastenvalvojan työnkuvan täsmentämisestä. Lapsiasiavaltuutettu korostaa, että lastenvalvojia tulee olla riittävästi ja eroauttamisen palvelujen oikea-aikaiseen saatavuuteen tulee kiinnittää erityistä huomioita.⁷ Eroauttamisen työtä on tehty perheoikeudellisten palvelujen lisäksi moniammatillisesti kasvatusta- ja perheneuvontatyössä ja myös sen jatko on turvattava laissa säädettyinä.

Jyväskylässä 28.5.2026

Elina Pekkarinen
lapsiasiavaltuutettu

Katja Mettinen
ylitarkastaja

Sonja Vahtera
juristi

Merike Helander
juristi

¹ Forsell, M. (2026). Sosiaalihuollon kustannukset 2024: Syvällisempi katsaus sosiaali- ja terveyspalvelujen talous 2024 -tilaston tietoihin. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-692-9>

² Esim. lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle ambulanssikuljetusten ja ensihoitopalveluun sisältyvien kuljetusten järjestämisen ja rahoitusvastuun uudistamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksumuutoksia koskevaksi lainsäädännöksi. LAPS/67/2026, 18.5.2026. https://lapsiasia.fi/-/laps_lausunto_stv_he662026vp

³ YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 15 (2013) lapsen oikeudesta nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta (CRC/C/GC/15), kohta 6.

⁴ Ks. esim. CRC/C/EST/CO/5-7, kohta 25 (d) ja CRC/C/ISR/CO/5-6, kohta 32 (d).

⁵ YK:n lapsen oikeuksien komitean loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä 5. ja 6. raportista (CRC/C/FIN/CO/5-6), kohta 25.

⁶ CRC/C/93/D/139/2021, kohta 8.3.

⁷ Vaitomaa, J. & Särkelä R. (2025). Selvitys vaativista erotilanteista ja palvelujärjestelmästä: Kansallisen lapsistrategian toimenpide 12. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita|2025:12. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4237-0>